
اندیشه سیاسی کارل پوپر

جرمی شی پیرمر

مترجم
عزت‌الله فولادوند

نشر ماه
تهران
۱۳۹۸

یادداشت مترجم ۷

مقدمه ۱۱

فصل اول رشد فلسفه سیاسی پوپر ۳۱

مقدمه ۳۱

زلاندنو ۳۶

جایگاه جامعه باز ۴۱

پس از جامعه باز ۴۵

فصل دوم جامعه باز و فقر اصالت تاریخ ۵۵

محیط و شرایط کار پوپر ۵۵

یکی از دیگری خطرناکتر ۵۹

فلسفه سیاسی جامعه باز ۶۶

فصل سوم پس از جامعه باز ۸۹

مقدمه ۸۹

خوش بینی معرفت شناختی ۹۰

«در تدارک نظریه ای عقلی درباره سنت» ۹۴

سیاست و «جهان ۲۳» ۱۰۳

۱۱۷	فصل چهارم ارزشها و عقل
۱۱۷	نظریه اخلاقی
۱۲۸	عام‌نگری اخلاقی و سودنگری منفی
۱۳۶	حدودی برای خردگرایی؟
۱۴۱	فصل پنجم پوپر و لیبرالیسم و اصالت ماهیت تعدیل‌شده
۱۴۱	مقدمه: لیبرالیسم و سوسیالیسم دموکراتیک در جامعه باز
۱۵۰	ملاحظات درباره مراقبت
۱۵۸	ضدیت پوپر با اصالت ماهیت
۱۶۰	ساختار و عمق در جهان اجتماعی
۱۶۷	نگاهی دوباره به فلسفه سیاسی
۱۶۹	نهادهای انتزاعی و مهندسی اجتماعی در جامعه باز
۱۷۱	نهادهای انتزاعی در جامعه باز
۱۸۲	طرح‌ریزی نهادی، جماعتها، اجتماعی شدن و حذف
۱۹۹	فصل ششم ارتباط کار پوپر با جهان معاصر
۱۹۹	مقدمه
۲۰۰	میان‌جزمیت و نسبییت
۲۰۵	نظریه نقدی [مکتب فرانکفورت]
۲۱۰	در تدارک جامعه‌شناسی هنجاری معرفت
۲۱۴	نقادی پوپر از رمانتیسم
۲۱۷	نتیجه
۲۲۱	یادداشتها
۲۵۱	نمایه

فصل اول

رشد فلسفه سیاسی پوپر

مقدمه

کارل پوپر در ۱۹۰۲ در شهر وین در خانواده‌ای یهودی تبار از طبقه متوسط بالا به دنیا آمد. او خود محیط خویش را در زندگینامه‌اش، جستجوی ناتمام، نسبتاً بتفصیل توصیف کرده است، و من بیش از آنچه ناگزیر باشم چیزی از آن داستان را که اکنون معروف شده، اینجا تکرار نخواهم کرد. بعلاوه، نمی‌خواهم وارد زندگینامه‌نویسی فکری شوم، زیرا چنین کاری نیازمند دانشی راجع به گستره پهناور مسائل مورد علاقه پوپر و زمینه و سابقه آنها در اتریش خواهد بود که از بضاعت من بیرون است. فقط می‌خواهم اجمالاً وصفی تقریبی و حدسی از رشد و تکامل آرای سیاسی او بدهم که مدخلی برای آشنایی بیشتر با آن نظریات باشد. بدین منظور از برخی از مطالب دستیاب در آرشیو پوپر در مؤسسه هوور^۱ و همچنین از کارهای بارتلی^[۱] و هی‌کوهن^[۲] استفاده خواهم کرد؛ ولی با توجه به حجم عظیم مدارک در آرشیو پوپر، شرحی که می‌دهم فقط باید بهره‌برداری اولیه‌ای تلقی شود.

پوپر نوجوانی بسیار پیش‌رس و استثنایی و علاقه‌مند به گستره وسیعی از مسائل فکری بود که از برکت وضعی که در آن او ان داشت، از امکانات کامل برای تعقیب آنها بهره می‌برد. ولی پس از جنگ جهانی اول که چیزی از اتریش بجز ته‌مانده‌ای فقیر باقی نگذاشت، وضع او نیز تغییر کرد و تورمی که گریبانگیر کشور

شد، خانواده‌اش را از حیث مالی به خاک سیاه نشانند. پوپر خود می‌نویسد برای کاستن از فشار مالی بر خانواده^۱ «در زمستان ۲۰-۱۹۱۹ خانه را ترک گفتم و در قسمت متروکی از یک بیمارستان سابق نظامی سکنی گزیدم که دانشجویان آن را به منزل دانشجویی فوق‌العاده ابتدایی و ساده‌ای تبدیل کرده بودند»^[۳].

تغییر اوضاع در وین، آشکارا در خیلی از جوانانی که آن شرایط را تجربه می‌کردند، تأثیر گذاشت. فریدریش هایدک شرح داده است که میل به کاهش بار رنج و مشقت چگونه محرک علاقه او به اقتصاد شد^[۴]. پوپر نیز به لحاظ سیاسی عمیقاً تحت تأثیر قرار گرفت. به یکی از انجمنهای دانشجویی پیوست^[۵]، و سپس گرایش‌های حتی چپ‌تر پیدا کرد. در جستجوی ناتمام می‌گوید زمانی مارکسیست بودم^[۶]. ولی قضیه در واقع از این هم فراتر رفت، زیرا، چنانکه بارتلی می‌نویسد، پوپر در نوجوانی در دفتر بسیار کوچک حزب کمونیست اتریش مشغول کار شد^[۷]. در چنین محیطی، پوپر با سازمانی که گروه مزبور با آن رابطه داشت، در پی تظاهراتی در ژوئن ۱۹۱۹ شاهد خونریزی شد که ضربه‌ای سخت به او وارد آورد و آشکارا در رشد فکری وی نقشی بسیار مهم داشت^[۸]. پوپر می‌گوید که این واقعه به بحرانی شخصی برای او انجامید و وی را به تردید حتی در خود عقل و مالاً، تحت تأثیر کرکه‌گور، به پیروی از اصول اخلاقی کانت بر مبنای تصمیم برانگیخت^[۹]. پایه نظریات او هر چه باشد، نکته جالب توجه این است که، از آن پس، مردود دانستن دیگرآیینی^۲ - چه از مراجع نشأت بگیرد و چه از تاریخ - ویژگی کلیدی اصول اخلاقی پوپر شد.

به هر حال، عملاً یکی از محصولات این دوره، نخستین پیش‌نویس انتقادهای پوپر از مارکس بود که سرانجام در جامعه باز عرضه شد^[۱۰]. او همچنین اشاره کرده است که برخی از افکاری نیز که مالاً در فقر اصالت تاریخ به کار رفته، از این دوره نشأت می‌گیرد.

پوپر خود نوشته است که موفق شدم در دانشگاه وین به‌عنوان مستمع درس

۱. در ترجمه این قسمت چون عبارات نویسنده گنگ بود، از عین نوشته پوپر به انگلیسی در جستجوی ناتمام که در گیومه آمده است استفاده شد. (مترجم)

۲. heteronomy، غرض از «دیگرآیینی» این است که شخص از قواعد و قوانینی که دیگری وضع کرده پیروی کند، در مقابل «خودآیینی» (autonomy) که، به موجب آن، آدمی از قواعدی که خود بدانها رسیده است تبعیت می‌کند. این فرق از ارکان فلسفه اخلاق کانت است. (مترجم)

بخوانم^[۱۱] و در کلاسهای بسیار مختلفی حاضر شوم. علاوه بر فیزیک و ریاضیات، او علاقه‌ای خاص به روانشناسی پیدا کرد که بسیار اهمیت داشت زیرا از این طریق او را با مکتب کانت، با بولر^۱، و با مکتب وورتس‌یرگ^۲ در روانشناسی نظری و آزمایشی آشنا کرد^[۱۲]. در فلسفه، او سخت تحت تأثیر لئونارد نلسون^۳ قرار گرفت (رجوع کنید به نوشته او «یولیوس کرافت ۱۹۶۰-۱۸۹۸»^[۱۳]، و چنانکه خود نقل کرده است، از کنش و واکنشهای خویش با گومپرتس^۴ بهره برد^[۱۴]. اینها همه به اضافه واقع‌بینی خودش، کیفیتی قدری متفاوت با طرز فکر حلقهٔ وین^۵ به اندیشهٔ او داد. در عین حال، پوپر دلمشغولیهایی سخت علمی داشت. به تحولات فیزیک و به منطق ریاضی علاقه‌مند بود، و نه تنها در این امور، بلکه در این عقیده نیز با حلقهٔ وین شریک بود که علم سرمشق عقلانیت است و باید در زمینه‌های دیگر هم از آن تعلیم بگیریم.

در جستجوی ناتمام و در نوشته‌های دیگر، پوپر شرح داده است که در نتیجهٔ برخورد با مارکسیسم، و همچنین به علت واکنش شکاکانه‌ای که در مانگاه آلفرد آدلر^۶ برای کودکان نسبت به شواهد تأییدی در خویش مشاهده کرد، چگونه به فکر مسألهٔ مرزبندی^۸ و عموماً مسائلی فلسفهٔ علم افتاد. او این مسائل را با توجه به کارهایش در روانشناسی دنبال می‌کرد؛ ولی، به گفتهٔ خودش، بعد هنگامی که دید دیگران تا چه حد به افکاری رسیده‌اند که او تازه به پروراندنشان سرگرم است، به سوی مسائلی رفت که جنبهٔ فلسفی مشخصتر داشتند^[۱۵]. من اینجا دنبالهٔ این مطالب را نخواهم گرفت، جز یادآوری اینکه نتیجه، کتابی به نام دو مسألهٔ اساسی نظریهٔ شناخت^۹ بود که پوپر در آن آرایه‌ای را که کسب کرده بود به نحو منظم ارائه داد و به مقایسهٔ اندیشه‌های خویش با دیگران، از جمله ویتگنشتاین، دربارهٔ استقراء و مرزبندی پرداخت. این امور به اضافهٔ علاقهٔ پوپر به علم و منطق، به تماسهایی با اعضای حلقهٔ وین انجامید، و به نظر می‌رسد او تأثیر شایان توجه مثلاً در نشو و نمای اندیشه‌های کارناب دربارهٔ قضایای مشاهدتی خام^{۱۰} داشته است^[۱۶]. اما پوپر

1. K. Buehler 2. Wuertzburg School 3. Leonard Nelson

4. "Julius Kraft 1898-1960" 5. H. Gomperz 6. Vienna Circle 7. Alfred Adler

8. demarcation 9. *Die beiden Grundprobleme der Erkenntnistheorie*

10. protocol statements